

VIJEĆE EUROPE

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET ČOSIĆ PROTIV HRVATSKE

(Zahtjev br. 28261/06)

PRESUDA

STRASBOURG

15. siječnja 2009.

Ova će presuda postati konačnom pod okolnostima utvrđenim u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Ćosić protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Christos Rozakis , *predsjednik*,

Nina Vajić,

Elisabeth Steiner,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,

Giorgio Malinverni,

George Nicolaou, *suci*,

i Søren Nielsen , *tajnik Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 11. prosinca 2008.,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena tog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 28261/06) protiv Republike Hrvatske što ga je 31. svibnja 2006. godine hrvatska državljanka gđa Katarina Ćosić ("podnositeljica zahtjeva") podnijela Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija").

2. Podnositeljicu zahtjeva zastupala je gđa S. Pavić, odvjetnica iz Požege. Hrvatsku Vladu ("Vlada") zastupala je njena zastupnica gđa Š. Stažnik.

3. Dana 16. listopada 2007. godine Sud je odlučio Vladu obavijestiti o prigovoru glede podnositeljičinog prava na poštivanje njenoga doma. Također je odlučio istovremeno ispitati osnovanost i dopuštenost zahtjeva (članak 29., stavak 3.).

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

4. Podnositeljica zahtjeva rođena je 1943. godine i živi u Požegi.

1. Pozadina predmeta

5. Podnositeljica zahtjeva radila je kao učiteljica u raznim osnovnim školama u Hrvatskoj. Godine 1966. počela je službu u osnovnoj školi u Čaglinu. Godine 1970. rodila je sina koji je s njom ostao živjeti do 2004. godine. Kao samohrana majka dobila je stanarsko pravo na stanu u Čaglinu. Godine 1984. podnositeljica zahtjeva premještena je u osnovnu školu u Požegi, gradu u istoj regiji. Škola joj je osigurala stan, koji je privremeno uzela u zakup od tadašnjeg vlasnika stana, Jugoslavenske narodne armije (JNA).

6. Ugovor o zakupu istekao je 1990. godine. Godine 1991. država je preuzela svu imovinu JNA i time postala vlasnikom stana. Škola je tada u nekoliko navrata zatražila da se ugovor o zakupu produlji, ali su nadležne vlasti zanemarile te zahtjeve. Međutim, budući da nije bio postavljen nikakav zahtjev za njeno iseljenje, i budući da joj njen poslodavac nije osigurao

nikakav drugi stan, podnositeljica zahtjeva ostala je živjeti u stanu i nastavila plaćati mjesečnu najamninu državi.

2. Postupak za iseljenje podnositeljice zahtjeva

7. Dana 7. siječnja 1999. godine država je podnijela građansku tužbu protiv škole i podnositeljice zahtjeva Općinskom sudu u Požegi, tražeći iseljenje podnositeljice zahtjeva. Država je tvrdila da podnositeljica zahtjeva nema nikakvu pravnu osnovu za stanovanje u stanu, budući de je podnositeljičin ugovor o najmu istekao.

8. Dana 30. listopada 2002. godine sud je prihvatio zahtjev države i naložio podnositeljici zahtjeva da isprazni stan u roku od petnaest dana iako, kako je primijetio, podnositeljica zahtjeva nema gdje drugdje stanovati. Sud je to učinio jer se uvjerio da je država vlasnik stana i da podnositeljica zahtjeva nema nikakvu pravnu osnovu za stanovanje u njemu. U presudi se zaključuje kako slijedi:

„Na temelju provedenih dokaza, sud ocjenjuje da je tužbeni zahtjev tužitelja osnovan.

Uredbom Vlade RH od 2. listopada 1991. godine preuzeta su sredstva bivše JNA.... te je na njima vlasnik postala Republika Hrvatska....

Prije donošenja navedene Uredbe, zaključen je ugovor o zakupu stana iz stambenog fonda JNA....i škole...Ugovor je zaključen na određeno vrijeme i to do 31. prosinca 1990. godine, kada je škola dužna vratiti stan...ugovor je zaključen u skladu sa čl. 36. tada važećeg Zakona o sredstvima i financiranju JNA....Temeljem toga zakona bivša JNA mogla je svoje nekretnine davati u zakup....Na temelju zaključenog Ugovora (između JNA i škole)...škola je zaključivala ugovore s II-tuženom Katarinom Ćosić, te joj predmetni stan davala na privremenu uporabu, uz obvezu plaćanja stanarine, svih drugih troškova proizišlih iz korištenja stana, uz obvezu II-tužene da nakon isteka ugovora stan preda JNA.

Ugovor o zakupu stana, kao ni interni ugovor škole s II-tuženom nisu osnova za stjecanje stanarskog prava na predmetnom stanu...Prema tome, bez obzira na vrijeme provedeno u stanu (II-tužena) i bez obzira na činjenicu što su tuženi u faktičnom posjedu stana i nakon isteka svih zaključenih ugovora (koji se tiču stana), ne postoji pravna osnova za stjecanje bilo kakvih prava na tom stanu od strane II-tužene....

Budući da sud svoje odluke donosi isključivo na temelju Zakona, iako je svjestan nezavidnog položaja u kojem se našla II-tužena, na temelju izloženih činjenica odlučeno je kao u izreci presude.“

9. Županijski sud u Požegi potvrdio je prvostupanjsku presudu dana 13. ožujka 2000. godine, a Ustavni sud dana 9. veljače 2006. godine. Oba suda prihvatila su obrazloženje prvostupanjskoga suda da podnositeljica zahtjeva nema nikakvu pravnu osnovu za stanovanje u stanu.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

10. Članak 161., stavak 1. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (*Narodne novine*, br. 91/1996) glasi kako slijedi:

Članak 161.

(1) Vlasnik ima pravo zahtijevati od osobe koja posjeduje njegovu stvar da mu ona preda svoj posjed te stvari.

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 8. KONVENCIJE

11. Podnositeljica zahtjeva prigovara da joj je presudama domaćih sudova kojima je naloženo njeno iseljenje povrijeđeno pravo na poštivanje njenoga doma, protivno članku 8. Konvencije koji glasi kako slijedi:

"1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih."

12. Vlada osporava te tvrdnje.

A. Dopuštenost

13. Sud nalazi da ovaj prigovor nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. Konvencije. Nadalje nalazi da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga treba utvrditi da je dopušten.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

14. Podnositeljica zahtjeva tvrdi da su domaće vlasti povrijedile njeno pravo na poštivanje doma naloživši njeno iseljenje iz stana u kojemu je u tom trenutku stanovala više od osamnaest godina. Tvrdi da joj je pravo na stanovanje u predmetnom stanu bilo dodijeljeno kad je, kao učiteljica u osnovnoj školi, premještena na rad u Požegu iz Čaglina, gdje je imala stanarsko pravo na stanu u društvenom vlasništvu. Podnositeljica zahtjeva tvrdi da domaći sudovi nisu vodili računa o svim tim okolnostima kad su naložili njeno iseljenje, nego su tu odluku donijeli samo na osnovi toga što više nije imala pravo stanovati u stanu.

15. Vlada tvrdi da nije bilo miješanja u pravo podnositeljice zahtjeva na poštivanje njenoga doma, budući da ona još uvijek živi u stanu i, iako je sudskom presudom naloženo njeno iseljenje, postupak za ovrhu te presude još nije pokrenut.

16. Nadalje, ukoliko Sud utvrdi da je došlo do miješanja, Vlada tvrdi da se ono osnivalo na zakonima koji uređuju vlasništvo. Odluka kojom je naloženo iseljenje podnositeljice zahtjeva imala je legitimni cilj, pravo države tražiti posjed svoje imovine.

17. Glede razmjernosti miješanja, Vlada tvrdi da ona ima pravo na široku slobodu procjene i da podnositeljica zahtjeva više nema zakonsko pravo stanovati u stanu. Nadalje, ona nije tražila da joj se stan da u najam.

2. Ocjena Suda

18. Sud smatra kako obveza podnositeljice da isprazni stan predstavlja miješanje u njeno pravo na poštivanje njenoga doma, bez obzira na činjenicu što presuda kojom se nalaže njeno iseljenje još nije ovršena (vidi *mutatis mutandis*, predmet *Stanková v. Slovakia*, br. 7205/02, st. 7., 9. listopada 2007.).

19. Domaći su sudovi naložili povrat posjeda na temelju hrvatskih zakona koji uređuju vlasništvo, a koji daju pravo vlasniku tražiti povrat posjeda svoje imovine, kad posjednik nema pravnu osnovu za posjed. Stoga Sud, koji ima na umu da je njegova ovlast za preispitivanje poštivanja domaćeg prava ograničena (vidi, između mnogih drugih izvora prava, predmet *Allan Jacobsson v. Sweden* (br. 1), 25. listopada 1989., Series A br. 163, str. 17, st. 57.) smatra da su odluke domaćih sudova kojima je naloženo iseljenje podnositeljice zahtjeva bile u skladu s domaćim pravom. Sud nadalje smatra da je miješanje o kojemu se radi težilo ostvariti legitimni cilj zaštite prava države kao vlasnika stana.

20. Dakle, središnje je pitanje u ovome predmetu je li miješanje bilo razmjerno cilju kojemu se težilo te stoga „potrebno u demokratskom društvu“. Treba podsjetiti da ovaj zahtjev iz stavka 2. članka 8. postavlja pitanje postupka kao i sadržaja. Sud je postavio mjerodavna načela za procjenu nužnosti miješanja u pravo na „dom“ u predmetu *Connors v. the United Kingdom*, (br. 66746/01, st. 81.–84., 27. svibnja 2004.) koja se odnose na skraćeni postupak u sporovima o posjedu. Mjerodavni dio glasi kako slijedi:

„81. Miješanje će se smatrati „nužnim u demokratskom društvu“ za legitimni cilj ako odgovara na „snažno prisutnu društvenu potrebu“, i, posebice, ako je razmjerno legitimnom cilju koji se nastoji ostvariti. Iako prvotnu procjenu nužnosti trebaju izvršiti nacionalne vlasti, konačna ocjena jesu li razlozi dani za miješanje relevantni i dostatni ostaje predmetom preispitivanja Suda u smislu ispunjavanja zahtjeva Konvencije...

82. U tom pogledu sloboda procjene neizostavno treba biti ostavljena domaćim vlastima, koje su zbog svoga izravnoga i stalnoga kontakta s vitalnim snagama u svojim zemljama u načelu u boljem položaju nego međunarodni sud da ocjene lokalne potrebe i uvjete. Ova se sloboda procjene razlikuje prema naravi prava iz Konvencije o kojem je riječ, njegovoj važnosti za pojedinca i naravi aktivnosti koje se ograničavaju, kao i o naravi cilja koji se želi ostvariti ograničenjima. Ova je sloboda uža kad je pravo o kojem je riječ presudno za djelotvorno uživanje intimnih ili ključnih prava pojedinca....S druge strane, u sferama koje uključuju primjenu socijalnih ili gospodarskih politika, postoji ovlast da ta sloboda procjene bude široka, kao npr. u kontekstu planiranja, gdje je sud našao da „nacionalne vlasti u načelu uživaju široku slobodu procjene onoliko koliko je vršenje diskrecijskog prava koje uključuje mnoštvo lokalnih čimbenika sadržano u izboru i provedbi politika planiranja....Sud je također naveo da će u sferama kao što je stambeno područje, koje ima središnju ulogu u socijalnim i gospodarskim politikama suvremenih društava, poštivati prosudba zakonodavstva o tome što je u općem interesu, osim ako je prosudba očigledno bez razumnog temelja.Međutim, može se primijetiti da je to bilo u kontekstu članka 1. Protokola br. 1., a ne članka 8. koje se tiče prava od središnje važnosti za identitet pojedinca, njegovo samoodređenje, fizički i moralni integritet, održavanje odnosa s drugima te sigurno mjesto u kojem se nastanio u zajednici ...Tamo gdje su razmatranja opće socijalne i gospodarske politike nastale u kontekstu samoga članka 8., opseg slobode procjene ovisi o kontekstu predmeta, s osobitim značenjem koje se pridaje opsegu zadiranja u osobnu sferu podnositeljice zahtjeva....

83. Postupovna zaštitna sredstva na raspolaganju pojedincu osobito su bitna kod određivanja je li tužena država, kad je postavljala regulatorni okvir, ostala u okviru svoje slobode procjene. Sud treba posebice ispitati je li proces donošenja odluka koji je doveo do mjera miješanja bio pošten i jesu li na dužan način poštovani interesi koje članak 8. pridaje pojedincu.

21. U ovome predmetu, kad se radi o odlukama domaćih vlasti, Sud bilježi da su njihovi nalazi bili ograničeni na zaključak da podnositeljica zahtjeva prema primjenjivim domaćim

zakonima nije imala nikakvu pravnu osnovu za stanovanje u stanu. Prvostupanjski je sud izričito naveo da se njegova odluka treba osnivati isključivo na primjenjivim zakonima, iako priznaje težak položaj podnositeljice zahtjeva. Tako su se domaći sudovi ograničili na utvrđenje da je podnositeljica zahtjeva u stanu bez pravne osnove, ali nisu izvršili daljnju analizu glede razmjernosti mjere koju treba primijeniti protiv podnositeljice zahtjeva. Međutim, jamstva Konvencije traže da miješanje u pravo podnositeljice zahtjeva na poštivanje njenoga doma bude ne samo osnovano na zakonu, nego, na temelju stavka 2. članka 8., i razmjerno legitimnome cilju koji se nastoji ostvariti, s time da se uzmu u obzir osobite okolnosti predmeta. Nadalje, niti jedna odredba domaćega prava ne smije se tumačiti i primijeniti na način nespojiv s obvezama Hrvatske iz Konvencije (vidi naprijed citirani predmet *Stanková v. Slovakia*, st. 24.).

22. S tim u vezi Sud ponavlja da je gubitak doma najekstremniji oblik miješanja u pravo na poštivanje doma. Svaka osoba izložena riziku miješanja takve važnosti treba u načelu imati priliku da razmjernost i razumnost mjere bude utvrđena od strane neovisnoga suda, u svjetlu mjerodavnih načela iz članka 8. Konvencije, bez obzira na to što prema domaćem pravu njegovo pravo biti u stanu treba prestati (vidi predmet *McCann v. the United Kingdom*, br. 19009/04, st. 50., 13. svibnja 2008.).

23. Međutim, u okolnostima ovoga predmeta podnositeljici zahtjeva nije bila dana takva prilika. Slijedi da je zbog takvog nepostojanja odgovarajućih postupovnih zaštitnih sredstava, u ovome predmetu došlo do povrede članka 8. Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. st. 1. I ČLANKA 14. KONVENCIJE

24. Podnositeljica zahtjeva prigovara da je postupak pred domaćim sudovima bio nepošten i da je diskriminirana. Pozvala se na članak 6., stavak 1. i na članak 14. Konvencije.

25. U svjetlu svih materijala koje posjeduje, te u mjeri u kojoj su pitanja koja su predmet prigovora u njegovoj nadležnosti, Sud smatra da taj dio zahtjeva ne upućuje na postojanje bilo kakve povrede Konvencije. Iz toga slijedi da je nedopušten prema članku 35. stavku 3. kao očigledno neosnovan i da ga treba odbiti na temelju članka 35. stavka 4. Konvencije.

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

26. Članak 41. Konvencije propisuje:

"Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci."

A. Šteta

27. Podnositeljica zahtjeva potražuje 60.300 eura (EUR) na ime materijalne štete i 10.000 EUR na ime nematerijalne štete.

28. Vlada tvrdi da nema nikakve uzročne veze između zahtjeva podnositeljice zahtjeva i potraživane materijalne štete. Glede zahtjeva za naknadu nematerijalne štete, Vlada smatra da je prekomjeran.

29. Glede materijalne štete, Sud bilježi da podnositeljica zahtjeva nije dostavila nikakav dokaz koji bi mogao poduprijeti njen zahtjev, a kojeg bi se moglo uzročno povezati s povredom Konvencije koju je utvrdio. Stoga nije prikladno dosuditi bilo kakvu naknadu s toga naslova (vidi također predmete *Angelova and Iliev v. Bulgaria*, br. 55523/00, st. 125., 26. srpnja 2007. i *Chassagnou and Others v. France* [GC], br. 25088/94, 28331/95 i 28443/95 st. 130., ECHR 1999-III).

30. S druge strane, iako je Sud utvrdio da je do povrede članka 8. došlo samo u njegovom postupovnom vidu, smatra da je podnositeljica zahtjeva pretrpjela neku nematerijalnu štetu, posebice osjećaje frustracije i nepravde, koja nije dostatno nadoknađena samo utvrđenjem povrede Konvencije (vidi predmet *Connors v. the United Kingdom*, br. 66746/01, st. 114., 27. svibnja 2004.). Odlučujući na pravičnoj osnovi, podnositeljici zahtjeva dosuđuje 2.000 EUR s toga naslova, uz sav porez koji bi mogao biti zaračunat na taj iznos.

B. Troškovi i izdaci

31. Podnositeljica zahtjeva potražuje i 369,97 EUR na ime troškova i izdataka nastalih pred Sudom.

32. Vlada se nije očitovala.

33. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj se dokaže da ih je stvarno i neophodno pretrpio i da je njihova visina bila razumna. U ovome predmetu, na temelju informacija koje posjeduje i naprijed navedenih kriterija, Sud smatra razumnim dosuditi zatraženi iznos, uz sve poreze koji bi mogli biti zaračunati podnositeljici zahtjeva na taj iznos.

C. Zatezna kamata

34. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *utvrđuje* da je prigovor na temelju članka 8. Konvencije koji se tiče prava podnositeljice zahtjeva na poštivanje njenoga doma dopušten, a da je ostatak zahtjeva nedopušten;
2. *presuđuje* da je došlo do povrede članka 8. Konvencije;
3. *presuđuje*
 - (a) da tužena država podnositeljici zahtjeva treba, u roku od tri mjeseca od dana kad presuda postane konačnom u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, isplatiti sljedeće iznose koje treba preračunati u domaću valutu tužene države prema tečaju važećem na dan namirenja:
 - (i) 2.000 EUR (dvije tisuće eura) na ime nematerijalne štete, uz sve poreze koji bi mogli biti zaračunati podnositeljici zahtjeva;

- (ii) 369,97 EUR (tristo šezdeset devet eura i devedeset sedam centi) na ime troškova i izdataka, uz sve poreze koji bi mogli biti zaračunati podnositeljici zahtjeva;
- (b) da se od proteka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja na naprijed navedene iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;

4. odbija ostatak zahtjeva podnositeljice zahtjeva za pravednu naknadu.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 15. siječnja 2009. u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Søren NIELSEN
Tajnik

Christos ROZAKIS
Predsjednik